

Ympäristöministeriö
Luontoympäristöosasto
Yksikönjohtaja Saara Bäck
Ohjelmapäällikkö Antton Keto

HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Teema 1: Itämeren ja vesien suojelun edistäminen ja rahoitus momenteittain PL:ssa 35 vuonna 2024

Valtioneuvoston vuonna 2021 hyväksymissä vesien ja merenhoitosuunnitelmissa vuosille 2022–2027 esitetään tarvittavat toimet vesien ja Itämeren hyvän tilan saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Vaikka suunnitelmissa esitetyt toimenpiteet ovat toteutuksessa vuoden 2027 loppuun mennessä, hyvää tilaa ei tulla kaikilta osin vielä saavuttamaan. Vesien- ja merenhoidon suunnitelmat toteuttavat Itämeren toimintaohjelmaa (Baltic Sea Action Plan, HELCOM) ja Saaristomeri-ohjelmaa.

Vesiensuojelua rahoitetaan kahdelta momentilta: 35.10.23 Itämeren ja vesien suojelun edistäminen sekä 35.10.61 Vesien- ja ympäristöhoidon tukeminen. Vuoden 2024 talousarviossa vesiensuojelun ja Saaristomerien rahoitus on yhteensä 16,26 milj. euroa. Momentin 35.10.61 rahoitus on 40,8 milj. euroa pienempi, koska ravinteiden kierrätyksen huoltovarmuusrahoitus (30 milj. euroa) ja Suomen kestävän kasvun ohjelman rahoitus (6 milj. euroa) on päättynyt. Vesiensuojelun tehostamisohjelman ja Saaristomeriohjelman rahoitus on 4,8 milj. euroa edellistä vuotta vähäisempi. Momentin 35.10.23 rahoitus on vähentynyt 1,9 milj. euroa, joka johtuu pääasiassa ohjelmien rahoituksen pienenemisestä.

35.10.23 Itämeren ja vesien suojelun edistäminen

• Itämeren ja vesien suojelun edistäminen	4 310 000 euroa
• Saaristomeriohjelma ja Vesiensuojelun tehostamisohjelma	2 000 000 euroa
• Ympäristötehtävien palvelujen hankinta (vesi- ja meriseurannat)	4 425 000 euroa

Itämeren ja vesien suojelun edistäminen yht. 10 735 000 euroa

Momentin 23. määrärahasta käytetään 6 310 000 euroa vesien- ja merenhoidon suunnitteluun, vesiensuojelun tehostamisohjelmaan, Saaristomeri-ohjelmaan, pinta-, pohja- ja pienvesien suojelun edistämiseen, pohjavesialueiden määrittämiseen ja luokitteluun, vedenalaisen luonnon monimuotoisuuden kartoitukseen sekä ravinteiden kierrätysohjelman toimeenpanoon.

Määrärahasta käytetään 4 425 000 euroa vesi- ja meriseurantojen maasto- ja laboratoriotehtävien hankintaan sekä vesien- ja merenhoidon tiedonhallinnan palveluiden hankintaan. Määräraha käytetään pääosin ELY-keskuksissa, jotka vastaavat maastotehtävien ja laboratorioanalyysien ostopalveluiden hankinnoista. Määrärahalla edistetään kustannustehokkaiden uusien ympäristöseurantojen kehittämistä ja tietojen entistä avoimempaa käyttöä jatkamalla PISARA-vesitietojärjestelmän kehittämistä.

Vesiensuojelun tehostamisohjelman määrärahaa käytetään maatalouden ravinnekuormituksen vähentämisen toimiin jatkamalla rakennekalkin ja maanparannuskuitoluettien kokeiluhanketta Saaristomerien alueella sekä peltojen kipsikäsittelyn vaikutusten seurannan, viljelijäneuvonnan ja tukipäätösten hallinnointikustannuksiin.

Vesien- ja merenhoidossa määrärahaa käytetään mm. ELY-keskuksissa sekä tutkimuslaitoksissa vesien - ja merenhoitosuunnitelmien laadintaan, vesien tilan ja ihmistoiminnan vaikutusten arviointiin,

pohjavesialueiden luokituksen ja rajaustarkastelujen viimeistelyyn, toimenpiteiden toteutuksen edistämiseen sekä viestintään.

Määrärahaa käytetään myös ravinteiden kierrätysohjelman (RAKI ohjelma) selvityksiin ja hankehallinnon palveluihin.

Määrärahaa käytetään VELMUn (Itämeren vedenalaisen meriluonnon kartoitusohjelma) inventointeihin Metsähallituksessa sekä kehittämistyöhön tiedon käytettävyyden parantamiseksi Suomen ympäristökeskuksessa.

35.10.61 Vesien- ja ympäristönhoidon tukeminen

• Saaristomeriohjelma ja vesiensuojelun tehostamisohjelma	4 000 000 euroa
• Vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toteuttaminen	1 521 000 euroa

Vesien- ja merenhoitosuunnitelmien tukeminen yht.	5 521 000 euroa
--	------------------------

Momentin 61. rahoitus kohdistuu täysimääräisesti avustus- ja tukihankkeisiin. Ensisijaisia avustettavia hankkeita ovat pinta- tai pohjavesien tilaa parantavat hankkeet vesistöissä ja valuma-alueilla. Vesien hyvän tilan tavoite edellyttää useissa sadoissa järvi-, joki-, rannikko- ja pienvesikohteissa ulkoisen kuormituksen vähentämistä sekä vesien kunnostustoimia. Tavoitteiden toteuttamiseksi tuetaan myös kuntien, yritysten, yhdistysten ja muiden paikallisten yhteisöjen muodostamien yhteistyöverkostojen toimintaa ja kehittymistä. Lisäksi momentin rahaa voidaan myöntää avustuksena kunnille pohjavesialueiden suojelusuunnitelmien laatimiseen ja suunnitelmien päivittämiseen sekä maanviljelijöille peltojen kipsikäsittelyyn valituilla kohdennusalueilla.

Alueelliset toimijat, kuten yritykset, kunnat ja yhdistykset haluavat toimia puhtaiden vesien puolesta. Valtion avustukset auttavat sitouttamaan alueellisia toimijoita ja kanavoimaan yksityistä rahoitusta vesienhoitotoimiin, jotka erityisesti:

- Tehostavat maa- ja metsätalouden vesiensuojelua ja ilmastomuutokseen sopeutumista erityisesti valuma-alue lähtöisillä luontopohjaisilla vesienhallinnan ratkaisulla, jotka ovat hyödyksi myös riista- ja kalataloudelle sekä luontomatkailulle.
- Edistävät vesistöissä olevien ravinteikkaiden biomassoja hyötykäyttöä sekä parannetaan vesiluonnon monimuotoisuutta kunnostamalla vesistöjä.
- Turvaavat yhdyskuntarakenteen toimivuuden ja viihtyvyyden parantaen alueiden käytön, kaavoituksen ja vesihuollon sekä kunnan muiden vesiensuojeluun vaikuttavien toimialojen yhteistyön toimintamalleja kaupunkien hulevesien ja jätevesien hallinnassa.
- Tukevat maanparannusaineiden käyttöä pelloilla ravinnekuormituksen vähentämiseksi ja hiilinielujen vahvistamiseksi samalla parantaen maatalouden tuotantoedellytyksiä.
- Vesistöjen ravinnekuormitusta sekä kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään myös ravinteiden kierrätyksellä.

Lokakuussa 2023 alkavien avustushakujen alueellinen hakuaktiivisuus määrittelee Saaristomeren valuma-alueelle ja muualle Suomeen kohdentuvan rahoituksen. Vuosina 2019-2022 avustuksia on jaettu noin 28 milj. euroa, jonka vastineena on saatu yksityisten, kuntien ja järjestöjen rahoitusta vesiensuojelutyöhön noin 27 milj. euroa.

Teema 2: Saaristomeren suojelutoimien eteneminen (ml. ns. HELCOM hotspot -tiekartan toteutus) ja vuoden 2024 rahoitus

Vuonna 2022 valmistuneessa Saaristomeren maatalouden vesiensuojelun tiekartassa kuvataan vesiensuojelun kannalta merkittävät toimenpiteet, joiden rahoitusta tai toimintaa on parannettava.

Tiekartassa on kymmenen maatalouden vesiensuojelua edistävää toimenpidettä. Tiekartta edistää myös kiertotaloutta ja ravinteiden hyötykäyttöä muun muassa orgaanisia lannoitteita, lannoituskäytäntöjä ja meren ravinteiden hyötykäyttöä koskevien toimenpiteiden kautta. Tiekartan toimenpiteet muodostavat kokonaisuuden, joiden laajamittaisella ja onnistuneella toteutuksella voidaan arviolta vähentää Saaristomereen kohdistuvaa vuosittaista ravinnekuormaa yli 100 tonnia vuodessa. Tiekartan toteuttamiseen tarvitaan 18 miljoonaa euroa vuodessa, jotta Saaristomeri saadaan pois HELCOMin hotspot-listalta vuoteen 2027 mennessä. Tiekartan toteutus jakaantuu maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön hallinnon aloille.

Ympäristöministeriön hallinnon alalla keskeiset toimenpiteet vuonna 2024 ovat viljelijöille maksuttoman peltojen kipsikäsittelyn ja muiden maanparannusaineiden kokeiluhankkeen jatkaminen. CAP-suunnitelman toimenpiteiden alueellinen kohdentaminen edellyttää tehostettua neuvontaa, jota voidaan tukea tarvittaessa erityisesti Saaristomeren alueen sisällä myöhemmin valituille maantieteellisille painopistealueille. Sen lisäksi valtion avustushaun kautta keväällä 2024 käynnistettäviin uusiin toimiin varataan Saaristomeren alueella määrärahaa maa- ja metsätalouden vesienhallintaan parantavien ja vesistöistä ravinteita poistavien hankkeiden avustamiseen. Rahoitusta varataan myös TKI-toimiin kuten toimenpiteiden vaikutusten seurantaan, ravinnetietovarannon ja vaikuttavuusinvestointien pilotointiin ja yrityksille suunnattujen vesivastuusitoumuksien edistämiseen.

Saaristomeren tilan parantamista on mahdollista tehostaa, kun ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön kautta rahoitettavat toimet saadaan hyvin kohdennettua sekä ajallisesti että maantieteellisesti Saaristomeren alueella.